

Sieve Raviez

De wanhoop van Bertus Aafjes

Bertus Aafjes (66): „Ik lig al zo half onder mijn zerk. Laatst kwam op een bijeenkomst een mevrouw naar me toe. Ze greep mijn hand beet en zei: *ik hoor dat u Bertus Aafjes bent, ik dacht dat die al lang dood was*. Nee mevrouw, antwoordde ik, *die leeft nog*. Wat moest ik anders zeggen? Even later draaide zij zich om. Toen riep ze: *nu weet ik het, ik verwar u met Bomans, met Godfried Bomans, die is dood, hè?* Ja mevrouw, die is dood. Ze zijn allemaal dood. Roland Holst is dood, Bloem, Nijhoff, Jan Engelman, Gerard den Brabander, Ed Hoornik, Bomans. Ik voelde die zerk al boven me. Tja.”

Hij vouwt zijn handen en legt ze in de schoot. Vraagt: „Waar wilde u het over hebben?” Knijpt zijn waterige ogen half dicht. Zegt: „Ik weet het al weer. Over mijn poëzie. Over de methode. Ik heb uw brief ontvangen. Neemt u mij niet kwalijk, ik ben een beetje in de war, mijn enige kleinzoon heeft gisteren een ongeluk gehad. Nee, blijft u rustig zitten. Het is een hele reis naar Limburg.”

Hij zucht, knijpt zijn ogen helemaal dicht. „In 1953 . . .” Doet ze dan weer open. „In 1953 heb ik mijn laatste bundel uitgegeven. Die heette *De Karavaan*. Tussen 1936 en

1953 heb ik ontzettend veel gedichten geschreven. Daarna niet zo veel meer. Vroeger dichtte ik vanuit een bezetenheid . . . het was Schubert . . . het had iets teringachtigs . . . Jacques Perk . . . je leven geven voor de poëzie . . . net zoals voor een eerste liefde . . . Dat is allemaal voorbij.

„Stel: u bent de vijftwintigjarige Bertus Aafjes en ik, ik ben de zesenzestigjarige Bertus Aafjes en we zitten tegenover elkaar . . . ach, we zouden elkaar niets te zeggen hebben. We zouden elkaar niet begrijpen, we zouden niet eens ruzie maken,

wē zouden elkaar alleen maar verbaasd aankijken.

„Als ik nog een keer op aarde terug zou komen zou ik kweker willen worden. Rozenkweker. Maar zeker geen dichter. „Waarom niet? Omdat het een uiterst pijnlijk en vermoeiend vak is. Onmenselijk zwaar. Je mag jezelf nooit herhalen. Routine is de dood van iedere dichter. Altijd weer iets nieuws verzinnen. Doodvermoeiend.

„Bovendien sleur je je vrouw en kinderen mee in een avontuur dat zowel financieel als sociaal hopeloos is. Ik heb eens gedicht: *ik gaf het feest/zelf zat ik in het duister*. Nou, zo is het. Mensen lezen bijvoorbeeld *Een voetreis naar Rome* en denken: wat een heerlijk gedicht is dat. Ze moesten eens weten hoe het tot stand is gekomen. In barensweeën. Er is weinig verschil tussen de geboorte van een kind en de geboorte van een geesteskind . . . die weeën zijn verschrikkelijk pijnlijk. Uitputtend.

„Nee, ik overdrijf niet. Ze hebben me een keer bewusteloos gevonden. Dat dichten is ontzettend zwaar . . . Even een frisse neus halen.”

Hij staat op en loopt naar buiten.

★ ★ ★

Aafjes woont in een klein houten vakantiehuysje in de bossen tussen Venlo en Venray. Zijn werkkamer heeft hij twee kilometer verderop in een ander vakantiehuysje. Daar voeren we het gesprek. De sfeer is armoedig. Versleten crapauds. Bed met doorgesakte matras. Een oud en krakkemikkig bureau. Overal boeken en papieren. Hij heeft last van de bedompte lucht. Daarom loopt hij tijdens het gesprek een paar maal naar buiten en snuift hij de frisse februarielucht op. Een paar jaar geleden werd hij getroffen door een hartinfarct.

Hij stampt het zand van zijn schoenen en zegt: „In de jaren veertig was het dichten voor mij *a matter of life and death*. Aan de cyclus *In den beginne* heb ik een maand gewerkt. Dag en nacht. Ik wist niet wanneer de dag begon en de nacht ophield. Ik at niet. Dronk weinig. Rustte geen ogenblik. Voor mij bestond er niets anders dan dat gedicht. Naarmate ik verder schreef leek het alsof mijn bloed niet meer stroomde. Alsof alles stilstond. Ik woonde toen in Egypte, in Caïro.

„Het was Gerard Kamphuisen, de correspondent van het Vrije Volk, die me bewusteloos op bed vond. Hij heeft me direct naar het Victoria Hospitaal laten brengen, het ziekenhuis van de diaconessen. Daar heb ik drie maanden gelegen. Die zusters lieten me niet gaan. Die dachten: als we die man niet in de gaten houden gaat hij weer dichten, en dan is de afloop fataal. Die zusters mochten me wel. Ze waren ontzettend lief voor me. Moederlijk. Ze vonden me een vagebond. Herkennen iets in me. Eentje zei me eens: dichters zijn net zulke onthechte wezens als . . . ja . . . als wij.”

★ ★ ★

Uit de memoires van de toenmalige PvdA-fractievoorzitter in de Tweede Kamer M.

JAN BROKKEN DICHTEN

van der Goes Naters: „De Interparlementaire Unie vergaderde voor het eerst na de oorlog in Egypte, het Egypte van de corrupte vunzerik Koning Farouk. Maar goed, Koning Farouk wilde zich sympathiek maken en bood ons een luxe tocht naar, en verblijf, in Luxor aan. In Caïro troffen wij Bertus Aafjes. (. . .) Ik vond hem ontzaggevoel aardig, maar hij maakte een helemal verhongerde indruk. We verzonnen toen in de Nederlandse delegatie dat Bertus onze *'attaché culturel'* was — en dat hij dus mee moest naar Luxor. De slaven van Farouk vonden dat best. We hebben samen uren gewandeld door dit oudste deel van Egypte en ik heb als het ware de bundel *Het Koningsgraf* zien geboren worden.

„Op een avond beklommen we bij maanlicht een ruwe zwarte toren van de ruïnes van Karnak. Er was geen leuning om het hoge platform en toen we naar beneden stonden te kijken kreeg ik plotseling het gevoel: o God, Bertus wil eraf springen. Ik had van mijn vriend Meerloo (psychiater) wel eens gehoord dat je tegen een zelfmoordkandidaat nooit moet zeggen 'doe het niet' maar 'ga je gang'. Ik gaf er een wat andere draai aan en zei: 'ja, als we nu naar beneden springen, komen we in alle kranten — maar het zou eigenlijk belachelijk pathetisch zijn.' Geen commentaar — en we daalden rustig af.

„Alweer in Wassenaar kreeg ik een lange brief van Bertus: 'Je hebt er nooit een woord over gezegd en ik ook niet, maar je had het dóór: ik wilde eraf springen maar je hebt tijdig voor een anticlimax gezorgd.'”

Aafjes, tweeëndertig jaar later: „Ik ben de laatste van de generatie *sensualisten*. Tegenwoordig zijn de dichters zakelijker en nuchterder. Burgerlijker. Bij mij was het een kwestie van leven en dood. Met alles wat erbij hoorde. Honger. Wanhoop. Pijn. Ellende. Doodongelukkig was ik daar in Egypte. Tot mijn vrouw kwam. Toen ging het beter.”

★ ★ ★

In 1945 noemden ze hem een wonderkind. Bloem en Roland Holst zagen in Aafjes de kroonprins aan wie ze de fakkel konden overdragen. Nijhoff en Engelman kenden hem in 1945 de prijs toe van het beste gedicht in de oorlog geschreven. Dat was *In het Atrium der Vestalinnen*, een deel uit *Een voetreis naar Rome*.

Iedere vrijdag at hij samen met Nijhoff, Bloem en Roland Holst in zijn woning aan de Plantage Middenlaan in Amsterdam. Vooral Roland Holst bewonderde hem. Van zijn *Een voetreis naar Rome* werden in 1945 dertigduizend exemplaren verkocht. De erotische verhalen in deze bundel veroorzaakten schan-

daal en de Nieuwe Linie, toen nog fijn katholiek, verketterde Aafjes vanaf de voorpagina.

Tot ver in de jaren vijftig bleef Aafjes een van Nederlands bekendste dichters. Daarna verbleekte zijn ster. Op het ogenblik heeft hij alleen nog contact met Herman Pieter de Boer die in hetzelfde dorp woont, in Swolgen, een buurtschap vlak voor de Duitse grens, honderd huizen rond een grote kerk. Aafjes: „Ik ben toen naar Egypte gegaan om de roem te ontvluchten. Ik kon er niet meer tegen. In de oorlog had ik *Een voetreis* geschreven, het dichtelijke verslag van mijn reis naar Rome in 1936. Ik zat toen ondergedoken in Friesland. Schreef bij een petroleumlamp honderd regels per nacht. In het hele gedicht klinkt het verlangen naar vrijheid door. Ik was immers naar Rome gegaan om het seminarie in Warmond te ontvluchten en ik schreef het gedicht in de oorlogsjaren. In 1945 kwam het boek uit en het werk direct een succes. Door het schandaal. In het zuiden werd *Een voetreis* onder de toonbank door verkocht. Dit alles vanwege een passage waarin ik met een kamermeisje in bed lig. Al snel was *Een voetreis* uitverkocht. Op de zwarte markt werd er voor een exemplaar zelfs honderd gulden betaald.

„Ik was een ster. Ik werd geroemd en verketterd. Mijn zuster werkte onder de armen in Amsterdam Kattenburg. Verzorgde zieken. Als er een kapelaan langskwam stelde ze zich voor en vroeg of hij een kopje koffie lustte. Dan zei zo'n man: *Aafjes, Aafjes, bent u familie van Bertus Aafjes?* Als ze dat beaamde zei hij: *O nee, dank u zuster, dan heb ik al koffie gedronken*. Zulke dingen gebeurden. Ik wilde weg van hier. Ik werd gek.

„Roem heeft niets menselijks. Vandaag is het hosanna en morgen laten ze je dood vallen. Ik vond het vreselijk. Ik had het gevoel dat er voortdurend om me geleet werd.

„Toen ik tweeënhalf jaar later terugkwam begon het meteen weer. In de trein bij Roozendaal keek een douaneambtenaar in mijn paspoort en zei: *Bertus Aafjes, bent u die dichter?* Tegenover me zat een 'oude dame. Toen ze dat hoorde vloog ze naar d'r koffer, haalde er een exemplaar van *Een voetreis* uit en vroeg: *wilt u 't signeren?* Ik keek mijn vrouw aan en zei: het is allemaal voor niks geweest!”

★ ★ ★

Nadat hij weer wat frisse lucht heeft opgesnoeven zegt hij: „Ik zat er te dicht op. Dichten was voor mij méér dan alleen maar van tijd tot tijd een versje schrijven. Het was een kwestie van overleven. Als ik niet dichtte voelde ik me niet goed. Ik wilde steeds opnieuw mijn *vrijheid* beschrijven. Ik moest me vermoedelijk bevrijden van die tijd op het seminarie. Van de leer van de erfzonde. De wereld was alleen maar een tranendal, waar men God moest dienen om daardoor in de hemel te komen. Alle geneugtes waren min of meer zondig. Dat werd er ingestampt. Ik heb lang moeten worstelen om van dat zondebesef af te komen. *Ik wil geen schaduw van de hemel dulden/over de bodem van mijn aards bestaan*, heb ik eens geschreven.

„Van dat dichten ging voor mij een soort magie uit. Ik geloof in de magie van het gebed. Daarover heb ik een wonderlijk verhaal.

„Aanvankelijk wilde ik *Een Voetreis* veel langer maken. In gedachten had ik zoiets als Dante's *Divina Commedia* (. . . hoewel ik hier ter plekke dood zou moeten vallen omdat ik het gedurfd heb mijn naam in één adem met die van Dante te noemen). Ik heb een punt achter dat gedicht gezet toen mijn vriend dominee Henkels werd opgepakt die net zoals ik in Friesland ondergedoken zat. Henkels had me juist een biografie gegeven over de schilderes Maria Sybilla Merian en ik was erg onder de indruk van dat boek.

„Henkels was een fijne kerel. Toen hij opgepakt was gaf me dat een ongelooflijke schok. Hij had een leidinggevende functie in het verzet en ik wist dat ze hem zouden fusilleren. Tegelijkertijd verzette ik me met heel mijn wezen tegen die gedachte. Verdomme, spookte het door m'n kop, er is maar één manier waarop ik hem vrij kan krijgen en dat is door over hem te schrijven. „Ik heb *Een Voetreis* beëindigd en ik ben aan een cyclus gedichten over Maria Sybilla Merian begonnen.

„Hij is vrijgekomen. Ze waren met z'n vierentwintigen. Vierentwintig ter dood veroordeelden. Twaalf zijn er gefusilleerd. Twaalf zijn er vrij gekomen.

„Later zei Henkels tegen mij dat hij er door gekomen was omdat hij dacht: nou gaat Aafjes voor een van zijn heiligen bidden en die redt mij wel. Toen heb ik tegen hem gezegd: welnee man, ik heb over een van jouw heiligen geschreven (Maria Sybilla Merian behoorde tot een protestantse sekte) en daarom ben je eruit gekomen.”

Hij stelt me voor een kijkje te nemen in het aangrenzende kamertje. Het kleine sombere vertrek is volgestouwd met stapels onafgemaakte manuscripten van reisverhalen en gedichten.

Ik zeg dat ik niet begrijp hoe iemand die zo bezeten was van dat dichten opeens besluit geen vers meer te schrijven.

„Ach,” zegt hij, „ik liep daar door dat Caïro en ik zag daar in de boekhandels alleen maar Engelse en Duitse en Franse dichtbundels liggen en helemaal geen Nederlandse en toen dacht ik: verdomme, ik moet schrijven want ze hebben in Nederland niks te lezen. Toen ik terugkwam bleek dat er in Nederland meer dichtbundels dan ooit verschenen waren, en toen ben ik maar . . . op proza overgegaan.”

Een kort lachje.

Hij duwt me voorzichtig het kamertje uit. Hoe kan een dichter stoppen, vraag ik.

„Ha . . .”

Hij gaat zitten, vouwt zijn handen.

„Het kwam door geldgebrek. En door het verschijnen van de Vijftigers. En . . . Mijn God, door zo veel dingen.”

Geld?

„Die latere dichtbundels brachten heel weinig op. Ik verdiende in die tijd geen cent. Toen ben ik reisverhalen gaan schrijven voor tijdschriften en kranten en toen verwaterde mijn stijl. Laat ik het zo zeggen: ik kon de dichterlijke concentratie niet meer opbrengen. Door mijn dichtaders ging steeds meer

water en steeds minder bloed stromen.

„In de tweede plaats realiseerde ik me dat ik een doodlopende straat was ingegaan. Ik kreeg in de gaten dat ik aan het einde van een bepaalde traditie stond, die van het sensualisme, een traditie die bij de Tachtigers begonnen was en die bij mij eindigde. Ik kon de dingen geen naam meer geven. Ik kon ze niet meer benoemen. *In den beginne* (uit 1951) eindigt zo: *het nameloze maakt ons naamloos droef.*

„Door mijn aanval op de Vijftigers kwam ik bovendien totaal geïsoleerd te staan.”

„In 1951 verscheen de bloemlezing *Atonaal* waarin de Vijftigers zich voor het eerst als groep presenteerden. Dat boek veroorzaakte beroering. De dichter J. W. F. Werumeus Buning — toen de *éminence grise* der poëten — kwam mij opzoeken op het Kasteel Hoensbroek, waar ik toen woonde. Hij was radeloos. Hij liep nerveus door de torenkamer en zei dat we iets moesten doen. Hij wees naar de akkers rond het kasteel en riep: zie je die boer daar, die heeft eeuwenlang op dezelfde manier geploegd, net zoals de dichters eeuwenlang op dezelfde manier gedicht hebben, en waarom moet het nou ineens allemaal anders? Radeloos! Hij wilde me voor Elsevier interviewen over de Vijftigers. Ik heb hem toen gezegd dat ik een evenwichtig oordeel wilde geven en dat ik dat in een paar essays wilde doen.”

★ ★ ★

U schreef dat de SS de poëzie was binnemarcheerd. Dat was niet zo kies.

Aafjes: „Dat was godvergeten stom. En voor stomiteiten moet je betalen in je leven. Ik heb me later vele malen geëxcuseerd in het openbaar, maar die dingen kun je niet meer ongedaan maken. Het was een rare fase uit mijn leven . . . die ik zelf niet goed begrijp, die ik verdrongen heb en die telkens terugkeert, als een boemerang.

„Voor de Vijftigers was mijn aanval natuurlijk voordelig: ze hadden iemand van wiens werk zij zich duidelijk konden distantiëren. De aanval roept de verdediging op. Vooral een domme en ongenueanceerde aanval als de mijne. Dan kun je met het volste recht hard terugslaan. Dat had ik door moeten hebben want mij is in 1945 hetzelfde overkomen. De katholieken noemden mijn gedichten ongezond, goor. Ze vielen me op een *lage* manier aan. En goddomme, zes jaar later bega ik dezelfde fout. Dat ik dat toen niet ingezien heb vergeef ik mezelf nooit.

„Ik was toen gewoon blind voor het werk van de Vijftigers. En ik had mijn aanval natuurlijk nooit in Elsevier moeten publiceren. Ik richtte me voor een groot publiek tegen mededichters die zich niet of nauwelijks op grote schaal verweren konden. Bovendien zou ik zes artikelen schrijven. Drie tégen de experimentele poëzie en drie vóór. Na de eerste drie artikelen zei de redactie van Elsevier: zo is het wel genoeg, het is zo'n gedonder, we krijgen zoveel brieven binnen, hou er maar mee op. Dat had ik natuurlijk nooit mogen accepteren. En de allerdomste fout die ik gemaakt heb, is natuurlijk dat ik die vergelijking met de SS maakte. Dat kwam vlak na de oorlog nog honderd keer harder aan dan nu.”

Was u zó geschokt door die poëzie?

„Já. Ontzettend. Vooral door de poëzie van Lucebert. Het was alsof ik een draai om mijn oren kreeg. Hij ramde werkelijk alles in elkaar. Later begreep ik dat hij ruimte wilde maken, dat hij eerst het oude moest verwoesten om er iets nieuws voor in de plaats te zetten. Maar aanvankelijk zag ik alleen het puin. Vandaar die vergelijking met de SS. U moet weten dat ik in de oorlog ongelooflijk bang was voor de wreedheid en de vernielzucht van de SS. Ik verkeerde bovendien in de veronderstelling dat er ná de oorlog iets groots zou gebeuren. *Een voetreis naar Rome* eindigt met: *nieuwe tijden, gulden eeuwen van aardsheid breken aan.* Ik verlangde naar vrijheid, naar iets moois . . . Maar Lucebert dichtte: *schoonheid schoonheid heeft haar gezicht verbrand.* „Ik had me de toekomst heel anders voorgesteld. Ik verlangde naar . . .” Hij pulkt aan zijn marineblauwe trui. Buigt zich dan snel voorover: „Gorter. Een nieuwe Gorter. Een nieuwe *Mei*. Dat stelde ik me bij vernieuwing voor. Werkelijk, voor mij kon het niemand anders dan Gorter zijn. Stom genoeg zag ik niet dat Lucebert die nieuwe Gorter was.” Vond u die gedichten niet meteen ontzettend goed?

„Luister! Ik had die essays geschreven. De storm was losgebarsten. Op een avond dronk ik een glas wijn. Dacht: toch die Lucebert nog eens lezen. Na tien minuten riep ik opeens: *wat is dit godvergeten mooi!* Toen wist ik het opeens. Ik zou nooit meer poëzie kunnen schrijven. Ik kon het niet doen zoals hij. En hij was op de goeie weg — ik zat in de doodlopende straat. Alles greep in elkaar. Mijn *In den beginne* eindigt met: *het nameloze maakt ons naamloos droef.* Ik begreep het: de nieuwe naamgever heette Lucebert. Steen voor steen brak ik de kritische denkbarrière af. Ik begreep lang niet alles van Luceberts poëzie. Maar ik voelde dat het grootse poëzie was. Die avond besloot ik veertig flessen wijn naar hem te sturen. Ik was broodarm in die tijd, dus het was een groot cadeau. Ik had gehoord dat Lucebert ook broodarm was en dat hij van een glaasje wijn hield. De volgende dag heb ik zijn adres opgezocht. Ik heb die wijn nooit opgestuurd. „Waarom niet? Omdat ik wist dat het kwaad geschied was. Sommige fouten kun je nooit herstellen.

„Die hele affaire is altijd een frustratie voor me gebleven. Een trauma. Als ik er heilig van overtuigd *was gebleven* dat die poëzie slecht was zou het niet zo erg zijn geweest. Maar in 1951 dacht ik er al anders over.

„Roland Holst heeft later pogingen gedaan Lucebert en mij in contact met elkaar te brengen. Lucebert woonde toen net als Roland Holst in Bergen, ze zochten elkaar geregeld op. Roland Holst was een soort vader van de dichters, die wilde zijn ruziemakende zoons weer tot elkaar brengen. De pogingen van Roland Holst zijn nooit gelukt. Ik vermoed dat Lucebert en ik hele goeie vrienden zouden zijn geworden. Roland Holst zei altijd dat we op elkaar *leken*.

„Ik kwam door die aanval totaal geïsoleerd te staan. Als ik op De Kring een van de Vijftigers een borreltje aanbood dan schudden ze hun hoofd. Ze spraken niet met me. Dat was wel erg. Ik raakte niet alleen

Sjoey Raveez

geïsoleerd van die generatie maar ook van de daaropvolgende generatie die in het voetspoor van de Vijftigers trad. Zodoende werden alle contacten met jongeren verbroken. Tegenwoordig ken ik niemand meer."

En nu is er een storm van kritiek op de Vijftigers losgebarsten!

Hij: „Ik was natuurlijk niet helemaal stom. Er zitten in die poëzie — zoals in iedere poëzie — ook kwetsbare plekken."

Welke?

„Ik heb die essays nóóit herlezen."

Zal ik er uit citeren?

„Doet u dat maar niet! Ik . . . ik was bang voor het chaotische en het anti-intellectualistische. Voor de radicale breuk met de traditie. Ik was daar werkelijk bang voor. Moet u eens meekomen."

Hij staat op. Gaat voor naar een ander kamertje. „Hier staan voornamelijk Franse en Duitse boeken." Naar zijn slaapkamer: „Grieks. Twee kasten Japans. Koreaans." Terug naar de werkkamer. „Engels. Ontzettend veel Egyptisch. Hier." Hij loopt naar een tafeltje waar een kleedje overheen ligt. Trek het weg en wijst naar een groot zwart boek. „Een Egyptisch Dodenboek. Ik ben nog eens aan een gedicht begonnen dat *Het Dodenboek* heette. Na tweehonderd regels raakte ik de draad kwijt." Hij haalt Dante uit de kast. Herhaalt: „TRADITIE." Gaat

zitten. Zegt met nadruk: „ik ben altijd in de traditie blijven staan."

Plotseling: „Ik dicht nog wel maar ik publiceer niet meer."

Hij schenkt een kop thee in.

„Eens dichter, altijd dichter."

Hij glundert.

Wijst naar zijn bureau. Zegt: „Twee laden."

Twee laden vol met poëzie?

Hij knikt. „Twee laden met allerlei gedichten. En een bundel erotische verzen."

Mooie bundel?

„Mijn vrouw vindt het een prachtige bundel en mijn uitgever ook."

Waarom geeft u ze niet uit?

„Dat doe ik misschien ook wel. Misschien."

★ ★ ★

De afgelopen negen jaar werkte Aafjes voor de humanitaire organisatie Terre des Hommes. Samen met zijn vrouw maakte hij talrijke reizen naar de binnenlanden van Afrika, naar hongergebieden, naar streken waar epidemieën het leven ontregeld hadden. Na zolang gedicht te hebben wilde hij iets *nuttigs* doen, iets *sociaals*. Naar schatting redde het echtpaar Aafjes tienduizend kinderen van de hongerdood.

„Op een van die reizen kwam een vrouw

naar me toe met een kind in haar armen. Ze was doodmoe. Ze had vijftientig kilometer gelopen naar de missiepost waar we zaten. Ze legde het kind in mijn schoot. Na een paar minuten voelde ik mijn broekspijpen nat worden van het drek. Ik staarde het kind aan, zag het blauw worden. Ik voelde het verstijven. In paniek gaf ik het aan de moeder terug. Ze keek me roerloos aan en zei: het is dood.

„Diezelfde dag heb ik een sonnet geschreven. Ik heb het aan iemand gegeven, aan een dichter . . . wie ook alweer? O ja, Hans Verhagen. Dat was tot nu toe mijn laatste gepubliceerde gedicht."

In de verte klinkt een claxon. Zijn vrouw komt ons met de auto halen. We lopen het heuveltje af. Er ligt een laagje sneeuw. Ik houd zijn arm vast, bang dat hij uit zal glijden.

Hij zegt: „Iedere generatie dichters wijst de zwakke plekken van de voorgaande generatie aan."

In de auto relativeert hij een paar van zijn uitlatingen: „Iedere goede uitspraak over poëzie is bereid binnen drie kwartier zelfmoord te plegen".

Even later voegt hij daar aan toe: „Een kat en een dichter hebben negen levens."

Jan Brokken